

УДК 343.1

Р. Я. Заяцькандидат юридичних наук, доцент
Львівського університету бізнесу та права**ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ УСТАНОВ МВС УКРАЇНИ**

Постановка проблеми. Одним із ключових аспектів ефективного функціонування цих установ є добре налагоджена організаційна структура, адже від того, наскільки буде гнучкою та ефективною структура установи (підприємства організації), на пряму залежать всі показники функціонування суб'єкта, його конкурентоспроможність, тощо. Наявність структури як невід'ємного атрибуту всіх реально діючих систем обумовлена тим, що саме структура надає їм цілісності. Структура сприяє збереженню стійкого стану системи. По відношенню до системи структура є показником її організованості [1, с. 132]. А відтак, вдосконалення організаційної структури будь-якої установи, в тому числі і науково-дослідної, не втрачає своєї актуальності. Це пояснюється тим, що навіть добре спроектована організаційна структура за збігом часу починає ставати неадекватною як зовнішньому, так і внутрішньому середовищу. Виникає потреба в реструктуризації організаційної структури, що є не тільки невід'ємною частиною комплексу заходів радикальної економічної реформи, але і неодмінною умовою її здійснення [2].

Стан дослідження. Окремі проблемні аспекти організаційної структури науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України у своїх наукових дослідження розглядали: І.В. Пиріг, В.М. Чепурко, В.П. Рубцов, Н.І. Перинська, Ю.П. Сурмін, В.Г. Краля, Л.І. Федулов, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, Т.Є. Кагановська та багато інших. Однак, у більшості наукових праць, питанню вдосконалення організаційної структури науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України приділялась лише поверхнева увага, а єдиного комплексного дослідження присвяченого вказаній проблематиці так проведено і не було.

Саме тому метою статті є: визначити шляхи вдосконалення організаційної структури науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України.

Виклад основного матеріалу. Починаючи розгляд представленого проблемного питання слід відзначити, що у будь-якому випадку структура представляє собою єдність окремих елементів, які доповнюють одне одного, та сукупність яких дозволяє налагодити ефективне функціонування певної системи. Можна говорити про те, що з філософської позиції основною ознакою структури

зв'язок між їх елементами. Структура є закономірним, сталим зв'язком і взаємовідносинами частин та елементів цілого, а система – кількістю пов'язаних між собою елементів, що становлять певне цілісне утворення [3, с. 405].

В свою чергу організаційну структуру науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України слід тлумачити у вузькому та широкому розумінні. У вузькому розумінні під вказаним терміном слід розуміти сукупність підрозділів, що входять до складу цих установ, та які пов'язані між собою горизонтальною чи вертикальною ієрархією. В широкому ж розумінні під організаційною структурою науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України слід розуміти певну схему, навколо якої будується діяльність вказаних установ, вона представляє собою сукупність структурних підрозділів, діяльність яких координується керівниками та спрямовується на досягнення однієї конкретної мети. А відтак, можна говорити про те, що організаційна структура будується: по-перше, виходячи із мети, яка стоїть перед науково-дослідними установами; по-друге, в залежності від наявного фінансового та матеріально-технічного забезпечення.

Визначаючи шляхи вдосконалення організаційної структури науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України, на нашу думку, найбільш доцільно виділити два напрямки: 1) управлінський, який передбачає перегляд питань щодо кількості управлінського персоналу в НДЕКУ МВС України, а також стосовно їх перерозподілу по структурним підрозділам, перегляд їх прав, обов'язків та відповідальності за не виконання, або неналежне виконання своїх обов'язків; 2) функціональний, що включає в себе перегляд питань, щодо функціонального навантаження структурних підрозділів взагалі, та їх працівників зокрема, а також питання щодо утворення нових підрозділів, або ліквідація старих підрозділів.

Так, в першу чергу хотілося звернути увагу на повноваження директора науково-дослідної експертно-криміналістичної установи МВС України. Так, відповідно до Наказу МВС України «Про затвердження положень про Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр та територіальні науково-дослідні експертно-криміналістичні центри МВС» від 31 січня

2017 року №77, до основних повноважень директора відноситься [4]: 1) очолює НДЕКЦ, здійснює керівництво його діяльністю; 2) звітує перед керівництвом МВС, державним секретарем МВС, керівником Експертної служби МВС про виконання покладених на НДЕКЦ завдань; 3) підписує накази НДЕКЦ, дає обов'язкові для виконання підпорядкованими працівниками доручення; 4) скликає та проводить наради; 5) забезпечує взаємодію НДЕКЦ з центральними органами виконавчої влади діяльність яких спрямовує і координує Міністр внутрішніх справ України, у порядку, визначеному МВС; 6) вносить керівництву Експертної служби МВС пропозиції щодо зміни структури і штату (штатного розпису) НДЕКЦ; 7) затверджує положення про окремі відділи та сектори НДЕКЦ; 8) затверджує посадові інструкції працівників НДЕКЦ; 9) за дорученням керівництва Експертної служби МВС представляє НДЕКЦ та Експертну службу МВС у відносинах з іншими органами, підприємствами, установами, організаціями у тому числі міжнародними; 10) організовує роботу, спрямовану на комплектування НДЕКЦ кваліфікованими фахівцями, керує системою навчання, виховання працівників, формує резерв кадрів, забезпечує дотримання законності, секретності; трудової дисципліни і правил роботи з документами з грифом обмеженого доступу «Для службового користування»; 11) вносить пропозиції керівнику Експертної служби МВС щодо кандидатур для призначення на посади своїх заступників та завідувачів (начальників) відділів НДЕКЦ; 12) призначає на посади та звільняє з посад працівників НДЕКЦ, крім своїх заступників та завідувачів (начальників) відділів НДЕКЦ, устанавлює працівникам НДЕКЦ посадові оклади, додаткову заробітну плату та інші заохочувальні та компенсаційні виплати; 13) погоджує з керівництвом ДНДЕКЦ прийом на роботу працівників, переміщення на керівні посади та звільнення в дисциплінарному порядку; 14) вносить пропозиції до керівника Експертної служби МВС щодо заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності своїх заступників та завідувачів (начальників) відділів НДЕКЦ; 15) заохочує та притягує до дисциплінарної відповідальності працівників НДЕКЦ крім своїх заступників та завідувачів (начальників) відділів НДЕКЦ; 16) направляє працівників НДЕКЦ у відрядження, надає їм відпустки; тощо [4].

Щодо вказаного вище переліку існують певні зауваження. Так в першу чергу слід відзначити, що на директора НДЕКУ МВС України, покладено чималу кількість обов'язків, які призводять до його надмірної завантаженості, що в результаті негативним чином впливає на якість виконанням ним своїх функцій. А тому, на нашу думку, необхідно деякі із його повноважень делегувати

його першому заступнику, до прикладу, передати обов'язок щодо організації та розгляду звернень та запитів з питань, що належать до компетенції НДЕКЦ. Ми також вважаємо, що на заступника можна передати обов'язок забезпечувати впровадження і функціонування в НДЕКЦ системи управління якістю.

Разом із тим, існують деякі зауваження щодо доцільності та змісту інших повноважень директора, зокрема:

- слід звернути увагу на обов'язок директора «організовувати роботу, спрямовану на комплектування НДЕКЦ кваліфікованими фахівцями, керувати системою навчання, виховання працівників, формування резерву кадрів». В цьому контексті, на нашу думку, обов'язок директора науково-дослідної експертно-криміналістичної установи МВС України повинен зводитись до здійснення контролю за такою діяльністю. Зазначена нами позиція обґрунтовується тим, що в структурі кожної НДЕКУ існує відділ кадрового забезпечення на чолі із керівником (заступником директора), а тому обов'язок організації вказаних заходів повинен бути покладений саме на цей підрозділ. Таким чином здійснення заходів щодо навчання, виховання працівників, створення кадрового резерву, тощо, повинно організовуватись відділом кадрового забезпечення, однак під контролем та за погодженням директора науково-дослідної установ.

- неможна оминати увагою те, що відповідно до чинного законодавства директор «відповідає за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності упродовж встановленого терміну, але не менше трьох років». На нашу думку, зазначене положення потребує уточнення, адже у науково-дослідних установах існують бухгалтерія та фінансові відділи, які повинні відповідати за організацію бухгалтерського обліку, та у разі неналежного виконання своїх обов'язків нести за це юридичну відповідальність. Діяльність же директора НДЕКУ в цьому контексті повинна зводитись до здійснення контролю за діяльністю цього відділу.

- спірним, на нашу думку, є те, що директор НДЕКЦ повинен погоджувати з керівництвом ДНДЕКЦ прийом на роботу працівників, переміщення їх на керівні посади та звільнення в дисциплінарному порядку. Вважаємо, що директору необхідно надати право самостійно приймати рішення про прийом на роботу, переміщення на посади, а також застосовувати заходи дисциплінарного стягнення до працівників. Зазначене пояснюється тим, що: *по-перше*, відбір на посаду здійснюється кадровою службою при НДЕКЦ, а тому, погодження кандидатури із ДНДЕКЦ носить суто формальний характер, адже його керів-

ництво не здійснює безпосередню оцінку професійних та особистих якостей кандидата на посаду; *по-друге*, переміщення на вищі посади, зазвичай, здійснюється за успіхи в роботі, або на основі проведеної атестації, а відтак, ми переконані, що переміщення на вищі посади також повинно здійснюватись безпосереднім керівництвом, оскільки саме воно має можливість безпосередньо оцінити професійні, ділові, управлінські та особисті якості особи; *по-третє*, за деякі дисциплінарні проступки, особу повинно бути негайно звільнено із займаної посади, а тому погодження його звільнення із посади, на нашу думку, є необґрунтованим затягуванням цього процесу.

Таким чином, запропоновані нами зміни щодо повноважень директора, на наше переконання, дозволять якісно покращити управління науково-дослідними експертно-криміналістичними установами МВС України. Зазначене сприятиме більш оперативному прийняттю рішень директором НДЕКУ МВС України, а також збільшенню його самостійності.

Наступне, на чому хотілося б акцентувати увагу, це те, що в жодному нормативно-правовому акті, не визначено навіть базові повноваження заступників, лише зазначається, що директор НДЕКУ МВС України здійснює розподіл функціональних повноважень між своїми заступниками. Крім того, слід звернути увагу на те, що чинним законодавством не визначена кількість заступників директора науково-дослідної експертно-криміналістичної установи МВС України. Таким чином, ми пропонуємо, щоб у директора науково-дослідної установи було чотири заступника за такими напрямками: 1) перший заступник директора, на якого буде покладено вирішення питань кадрового, фінансового, матеріально-технічного забезпечення та ведення документації, а також із питань розвитку інформаційних технологій; 2) заступник директора за напрямком криміналістичних досліджень, в тому числі і пов'язаних із автотранспортом; 3) заступник директор за напрямком дослідження матеріалів, речовин та виробів; 4) заступник директора з організації роботи відділів судової експертизи. Однак, при цьому, не можна виключати можливості запровадження додаткової посади заступника, однак вона повинна бути обґрунтованою, та обумовлюватись чіткою необхідністю.

На наступному етапі наукового дослідження приділимо увагу функціональним аспектам удосконалення організаційної структури науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України. Функціональний аспект полягає у визначенні кола функцій, які повинна виконувати система, й у виокремленні її певних підсистем (функціональних підрозділів). Реально це здійснюється через побудову «дерева цілей»,

вершиною якого є головна мета організації, а гілками – локальні цілі, досягнення яких забезпечує реалізацію основної мети. Досягнення цілі будь-якого рівня потребує конкретних дій, тому кожна ціль фактично відповідає певному завданню, виконання якого можливе завдяки наявності відповідних функціональних підрозділів [5]. Крім того, удосконалення організаційного аспекту передбачає перегляд функціонального навантаження структурних підрозділів взагалі, та їх працівників зокрема.

В контексті визначеного напрямку в першу чергу слід відзначити, що з метою удосконалення діяльності відділів судової експертизи та оптимізації навантаження на експертів і раціонального використання їх робочого часу, необхідним є перегляд термінів проведення експертиз. В цьому контексті слушною є точка зору начальника Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру при УМВС України в Дніпропетровській області – В.М. Чепурко, який зазначає, що керівнику науково-дослідної експертно-криміналістичної установи МВС України слід конкретизувати та контролювати терміни проведення експертизи в кожному випадку з урахуванням кваліфікації та стажу роботи експерта, кількості працюючих в установі експертів (враховуючи відсутність їх через хворобу, у зв'язку з відпусткою, навчанням тощо) [6, с. 51]. Під час встановлення термінів проведення експертиз, на слушну думку автора, слід враховувати такі чинники: 1) складність дослідження (застосування складного обладнання, проведення експериментальних досліджень, застосування кількох методів, залучення додаткових фахівців з установ України, у тому числі іноземних громадян, час, якого потребує проведення дослідження, необхідність вивчення додаткової літератури та інших матеріалів, доручення експертизи кільком фахівцям або установам); 2) експертне навантаження фахівців (місяць, рік); 3) наявність необхідного для проведення експертизи обладнання; 4) кількість та якість наданих для дослідження об'єктів, матеріалів і поставлених запитань; 5) складність вирішуваних експертизою завдань; 6) кількість фахівців, яких необхідно залучити для проведення експертизи; 7) середній час, який витрачають на проведення цього виду експертних досліджень; 8) ступінь розробленості методики проведення цього виду експертних досліджень; тощо [6, с. 51].

Ще один проблемний аспект, на який слід звернути увагу є необхідність створення відділу діловодства та архівного зберігання в структурі науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України. Основним призначенням новоствореного відділу має стати: організація документообігу науково-дослідної установи; реєстрація нормативно-розпорядчих документів;

ознайомлення виконавців з кореспонденцією згідно накладених резолюцій; доведення до відома виконавців наказів та розпоряджень керівництва університету; прийом, облік та зберігання закінчених діловодством документальних матеріалів, оброблених відповідно до положень чинного законодавства; організація експертизи наукової та практичної цінності документальних матеріалів, що знаходяться в архіві; організація використання документальних матеріалів і видача у встановленому порядку довідок, копій, витягів зацікавленим установам та окремим особам; консультування працівників підрозділів з питань постановки документальної частини діловодства та архівної справи [7].

Висновок. У підсумку представленого дослідження, варто констатувати, що на сьогодні вдосконалення організаційної структури науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України необхідно здійснювати в двох ключових напрямках: управлінському та функціональному. Особливу увагу, на нашу думку, слід звернути на питання повноважень директора установи, який на сьогодні потребує розширення у частині прийому, просування та звільнення з посади працівників НДЕКУ, оскільки це дозволить збільшити рівень його самостійності у прийнятті рішень, що в свою чергу сприятиме більш оперативному вирішенню нагальних питань в роботі установи. В той же час деякі повноваження директора науково-дослідної установи слід скоротити, або звести їх до контролю.

Завершуючи хотілося відзначити загальний суттєвий недолік організаційної структури науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України який полягає у тому, що на законодавчому рівні відсутнє типові положення про організаційну структуру таких установ. На нашу переконання, це є суттєвим недоліком, адже це призводить до ускладнення загального (зовнішнього) управлінням НДКУ, що здійснюється Міністерством внутрішніх справ України та іншими уповноваженими суб'єктами. А тому, на сьогодні постала нагальна негідність прийняття «Типового положення про організаційну структуру науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України», в якому необхідно визначити: 1) кількість та перелік структурних підрозділів у складі кожної установи; 2) кількість управлінського складу, перелік їх базових прав та обов'язків; 3) приблизну чисельність працівників. Звісно, науково-дослідні установи не можна ставити у настільки жорсткі рамки, а тому, у вказаному нормативно-правовому акті слід передбачити положення про те, що на базі науково-дослідної ек-

спертно-криміналістичної установи, за поданням директора, можуть бути утворені нові підрозділи та посади, якщо це обумовлено потребами конкретного регіону. Таким чином, внесення запропонованих нами в ході наукового дослідження змін до організаційної структури науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України дозволить якісно оптимізувати діяльність цих установ, зробити її більш ефективною та оперативною.

Література

1. Рубцов В. П. Державне управління та державні установи : [навч. посіб. для дистанційного навчання] / В. П. Рубцов, Н. І. Перинська; за ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю. П. Сурміна. – К.: Університет «Україна», 2008. – 440 с.
2. Краля В. Г. Основні етапи проектних проробень щодо побудови організаційної структури управління організацій аграрного профілю / В. Г. Краля // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка [Текст]. – 2014. – Вип. 150. – С. 174–178.
3. Философский словарь / [под ред. М.М. Розенталя и П.Ф. Юдина]. – М., 1963. – С. 438.
4. Про затвердження положень про Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр та територіальні науково-дослідні експертно-криміналістичні центри МВС / Наказ МВС України від 31 січня 2017 року N 77 [Електронний ресурс] Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS698.html.
5. Федуллова Л. І. Менеджмент організацій: Підручник / За заг. ред. Л. І. Федулової. – К.: Либідь, 2004. – 448 с.
6. Пиріг І. В., Чепурко В.М. Актуальні питання практичної діяльності експертних підрозділів ОВС в умовах змагальної системи судочинства / І. В. Пиріг, В. М. Чепурко // Криміналістичний вісник. – 2013. – № 2. – С. 46-52
7. Відділ діловодства та архівного зберігання документів Київського національного економічного університету ім. В.Гетьмана / Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] Режим доступу: http://jf.kneu.edu.ua/ua/University_en/subdivisions/_archive_service/.

Анотація

Заяць Р. Я. Шляхи вдосконалення організаційної структури науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України. – Стаття.

У статті на основі аналізу наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства України визначено можливі шляхи вдосконалення організаційної структури науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України. Визначено загальний суттєвий недолік організаційної структури науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України, який полягає у тому, що на законодавчому рівні відсутнє типові положення про організаційну структуру таких установ.

Ключові слова: удосконалення, організаційна структура, науково-дослідні експертно-криміналістичні установи, МВС України.

Аннотация

Зайц Р. Я. Пути совершенствования организационной структуры научно-исследовательских экспертно-криминалистических учреждений МВД Украины. – Статья.

В статье, на основе анализа научных взглядов ученых и норм действующего законодательства Украины, определены возможные пути совершенствования организационной структуры научно-исследовательских экспертно-криминалистических учреждений МВД Украины. Определен общий существенный недостаток организационной структуры научно-исследовательских экспертно-криминалистических учреждений МВД Украины, который заключается в том, что на законодательном уровне отсутствует типовое положение об организационной структуре таких учреждений.

Ключевые слова: совершенствование, организационная структура, научно-исследовательские экспертно-криминалистические учреждения, МВД Украины.

Summary

Zaiats R. Ya. Ways of perfection of the organizational structure of scientific-research expert-forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. – Article.

In the article, based on the analysis of scientific views of scientists and the norms of the current legislation of Ukraine, possible ways of improving the organizational structure of scientific-research expert-forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The general significant deficiency of the organizational struc-

ture of scientific-research expert-forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, which consists in the fact that at the legislative level there is no standard position on the organizational structure of such institutions.

One of the key aspects of the effective functioning of these institutions is a well-established organizational structure, since the firm's performance, its competitiveness, etc., depends directly on how flexible and efficient the structure of the institution (enterprise enterprises) will be. The presence of the structure as an integral attribute of all the systems actually operating is due to the fact that the structure gives them integrity. The structure helps to maintain a stable state of the system.

I would like to note the general significant lack of an organizational structure of the research-based expert-forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine which consists in the fact that at the legislative level there is no standard provision on the organizational structure of such institutions.

It should be noted that in any case the structure represents a unity of separate elements that complement each other, and the totality of which allows to establish the effective functioning of a particular system.

That is why the purpose of the article is to: identify ways to improve the organizational structure of research and expert-forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Key words: improvement, organizational structure, scientific-research expert-forensic institutions, Ministry of Internal Affairs of Ukraine.